فیدیریکۆ گارسیا لۆرکا

لەقەسیدەکانی " سەیاب و بەیاتی و مەحمود دەرویش"دا

زمناکۆ بورهان قانع

zimnaco@hotmail.com

لە"غەرناتە" و لەسەرەتای ساڵەکانی جەنگی ناوخۆی ئیسپانیادا (١٩٣٦-١٩٣٩) پیاوکوژە فاشیستەکانی ژەنەراڵ فڕانکۆ، شاعیری گەورەی ئیسپانی (فیدیریکۆ گارسیا لۆرکا) بەئازارەوە دەکوژن، ئەوکاتە لۆرکا تەنها (٣٨) ساڵ تەمەنی دەبێتو ساڵ ساڵی (١٩٣٦)ە، ژەنەراڵ فرانکۆ بەخۆیو چوار فیرقەی عەسکەرییەوە لەتەنگەبەری (جەبەل تاریقەوە) دەپەڕێتەوەو دەڵێت لەناو ئیسپانیادا تابوری پێنجەم هەیە، ئەم زاراوەیە (تابوری پێنجەم) بۆ یەکەم جار لەلایەن فڕانکۆ بەکاردەهێنرێت.

فرانکۆ لەگەڵ چوار تیمی سەربازی لەرۆژئاواوە هێرش دەکەنە ناو خاکی ئیسپانیاو پێنجەم تیم ناودەنێت (تابوری پێنجەم) کەمەبەستی لەنەیارەکانی خۆی بووە، لەوکاتەدا لۆرکا لەسەر چەپەکان حیساب کراوەو دژی دەسەڵاتێکی تۆتالیتێر بووە.

..........فیدیریکۆ گارسیا لۆرکا

لەدیارترین دەقە شانۆییەکانی لۆرکا دەتوانین ئاماژە بە (عرس الدم) بدەین کەتێیدا بەزمانێکی شیعری ئیشی لەسەر رەمزو سوریالیەتی شاعیرە فەرەنسییەکانی بیستەکانی سەدەی رابردوو کردووە، هەر لەم دەقە شانۆییەدا قسەی لەسەر حیکایەتە کەلەپوریو میللییەکانی قەرەجەکانی ئەندەلوس کردووە.

لەم نووسینەدا سێ شاعیری گەورەی عەرەب قسە لەسەر لۆرکا دەکەن ئەو سێ شاعیرەش (بەدر شاکر سەیابو عەبدول وەهاب بەیاتیو مەحمود دەرویش) ن.

لۆرکا لای سەیاب:-

هەریەکە لەم سێ شاعیرەی کەقەسیدەیان بۆ لۆرکا نووسیوە لەڕووی فۆرمەوە سەر بەهەمان قوتابخانەی شیعرین ئەویش نووسینە بەشێوازی (التفعیله) یان هەروەکو چۆن لەنێو عەرەب دا ناودەبرێت بە (الشعر الحر) بەلام لەڕووی ناوەڕۆکەوە هەریەکەیان بەشێوازێك قسە لەسەر لۆرکا دەکەن و هەریەکەیان جیهانبینیو دیدێکی تایبەتی خۆی هەیە سەبارەت بەو شاعیرە گەورەیەی ئیسپانیا.

سەیر لەوەدایە کە (نزار قبانی) شیعرێکی زۆری نووسیوە بۆ ئافرەتانی غەرناتەو ئەندەلوسو مەدرید، بەلام لەغەرناتەدا لۆرکا لەبیردەکات! ئەی دەبێت چی بێت کە وای لەو سێ شاعیرە گەورەیە کردووە کە هەریەکەیان قەسیدەیەك بەناوی ئەو بلاوبکەنەوە؟ چی ئەوان بەلۆرکا دەبەستێتەوە؟! یان پێچەوانەکەی؟! لەڕووی بایۆگرافیاو تەکنیکی شیعرەوە چ شتێك ئەم بلیمەتانە پێکەوە گرێ دەدات؟! پرسیارگەلێکی ئالۆز! هەوڵ دەدەم کەوەلامێکی گونجاو بۆ ئەم پرسیارانە دابنێم لەڕێگەی راڤەکردنی قەسیدەکانیانو لەڕێی نووسینی ئەم دیراسە چڕو پڕەوە.

سەیاب قەسیدەی (گارسیا لۆرکا) ی بۆ یەکەم جار لەدیوانی (انشودة المطر) دا نووسی و بلاوی کردەوە ئەو دیوانەی کەزۆربەی رەخنەگرەکانی عەرەب بەناویان نا (عالم المطر السیابي) تیایدا باران دەخوێنینەوە لەپاڵ باران دا تۆفانو شیراعی پاپۆڕو بەلەمو رووبارو دۆزەرەوەی سەرکێشو موغامیر (کریستۆفەر کۆلۆمبس) بەدی دەکەیت (دیارە من لێرەدا مەبەستم لەقەسیدەی (انشودة المطر) نیە، بەلکو مەبەستم لەقەسیدەی (گارسیا لۆرکا) یە. لەو قەسیدانەی نێو دیوانەکەدا هەست بەتوڕەبوونو تەشەنوجێکی توندی سەیاب دەکرێت بەرامبەر بەکارەساتە سروشتییەکان، بەلام سروشت ناچار دەکات کەبەشداری بکات لەجیهانە شیعریەکەی سەیاب خۆیدا لێرەدا دەپرسین: بۆ سەیاب پەنا دەباتە بەر دیاردە سروشتییە شەڕەنگێزەکان؟! ئایا لەنێو ئەو دیاردانەدا پاداشتێك بەدی دەکات بەرانبەر بەو ئازارانەی کە لەناخی دایە سەبارەت بەترسو نەخۆشیو بێ دەنگی؟! بیرمان نەچێت سەیاب کوشندەترین نەخۆشی هەبوو ئەو نەگبەتە کلس لەئێسقانەکانی دا دەتوایەوە، هەر ئەو نەخۆشییە لەتەمەنی ٣٨ ساڵیدا کوشتی، لێرەدا تەنها لە رووی تەمەنەوە لە لۆرکا دەچێت کە هەردووکیان ٣٨ ساڵ ژیاون.

لـەو قەسـیدەیەدا کـەبۆ لۆرکـای نووسـیوە ئامـاژە بەسـیازدە مـوفرەدەی ترسـناك دەدات کەدەلالـەت لەدلڕەقیو توندوتیژی دەکات هەندێك لەو موفرەدانە ئەمانەن:– (تەنور، ئاگر، دۆزەخ، تۆفان، بلێسە، بـەرد، رەنگی سور، .. هتد).

.... **بەدر شاکر سەیاب**

سەیاب لەم قەسیدەیەدا نـاوی لۆرکـای نـەهێناوە، هـەروەکو چـۆن نـاوی غەرناتـەو مەدریـدو ئیـسپانیای نەهێناوە، بەلاّم تەنها ناوی کریستۆڤەر کۆلۆمبسی هێناوەو شیراعی پاپۆڕەکەی کۆلۆمبـسی بـەراورد کـردووە بەچەردەی بەلەمی منداڵێك لەڕووبارێك دا، با لەگەڵ سەیاب ئەمە بخوێنینەوە:–

فِي قلبه تنورْ
النارُ فيه تُطعمُ الجياعْ
والماءُ من جحيمهِ يفورْ:
طوفانهُ يُطهّرُ الأرضَ من الشرورْ
ومقلتاهُ تنسجانِ من لظىً شراعْ
تجمعان من مغازل المطرْ
خيوطه، ومن عيونٍ تقدحُ الشررْ
ومن ثُديِّ الأمهاتِ ساعةَ الرضاعْ
ومن مُدىً تسيلُ منها لذّةُ الثمرْ
ومن مُدىً للقابلاتِ تقطعُ السُرَرْ
ومن مُدى الغُزاةِ وهي تمضغُ الشعاعْ

شراعهَ النديَّ كالقمرْ

شراعهَ القويَّ كالحجرْ

شراعهَ السريعَ مثلَ لمحة ِالبصرْ

شراعهَ الأخضرَ كالربيعْ

الأحمرَ الخضيبَ من نجيعْ

كأنه زورقُ طفلٍ مزّقَ الكتابْ

يملأُ مما فيهِ بالزوارق النهَرْ

كأنه شراعُ كولمبسَ في العُبابْ

كأنه القدرْ.

كەواتە لێرەدا لۆركا لەتێڕوانینی سەیاب دا بەحەزرەتی مەسیح دەچێت کە بەجەستەی خۆی برسیەکان تێر دەکات، چونکە حەزرەتی مەسیح لەئینجیلی یوحەننادا دەڵێت:– (ئەو نانەی کەمن ئەیدەم جەستەمە کە لەپێناوی ژیانی هەموو دونیادا دەیخەمەگەڕ، ئەوەی لەجەستەی من بخواتو خوێنی من بخواتەوە ئەوە ژیانی سەرمەدی هەیە).

دڵی ئەو تەنورێکە یان فرنێکی هاوچەرخە بۆ نان برژاندن، لەدڵی شاعیری کوژرودا (لۆرکا) ئاگرێك هەیەو دۆزەخێکیش وجودی هەیە لەچەشنی دۆزەخەکەی (دانتی) گەورە شاعیری ئیتالی، ئاوێك لەو دۆزەخەدا فوارە دەکاتو تۆفانێك لەچەشنی تۆفانەکەی نوح دروست دەکات، لێرەدا سەیاب ئەو دوو دژە کۆدەکاتەوە (ئاگر لەگەڵ ئاو)، ئاگر نان ئەدات بەمرۆڤە برسیەکانو ئاویش پاکیان دەکاتەوە لەشەڕەنگێزی، تا ئێرە قسەی شاعیر زۆر روونەو هیچ تەمو مژێکی تیا بەدی ناکەیت، بەڵام دوای ئەوە راستەوخۆ کۆمەڵێك گرێو ئاستەنگی فیکری دێتە پێشەوە، چاوەکانی لۆرکا لەئاگرێك چەرداخێك دەچنن، لەو دڵۆپە بارانەی کەدەبارێت دەزوویەك دروست دەکات بۆ ئەو چنینە، ئەم چەرداخە چۆن وەسف دەکات؟ دەیشوبهێنێت بەمانگ، یان بەهێز وەك بەرد یاخود خێرا وەك گوزەرکردن بە بەرچاودا جارێك سەوزە وەك بەهار جارێك سورە، پاش ماندوو بوونو هەناسەبڕکێیەکی زۆر دەگەڕێتەوە بۆ جیهانی منداڵیو یاریکردن بە بەلەمی کاغەز لەسەر ئاو، ئایا لۆرکا لەئەساسدا شایەنی ئەو هەموو تەناقوزە فیکریەیە؟! لێرەدا بە تەنها خوێندنەوەی قەسیدەکە کەس وەڵامی ئەمەی چنگ ناکەوێت، لێرەدا سەیاب چۆن ئاگرو تۆفانو چەقۆ دەبەستێتەوە بەشیری منداڵی ساواو چێژی میوەو سەوزی بەهارو بەلەمی کاغەزی منداڵان؟! لەنزیکەی بیست دێڕی شیعرەکەدا ئەو هەموو شتە دژە بەیەکەی پێکەوە بەستۆتەوە، ئەمەیە سەیابی شاعیرو مرۆڤ دۆست بەهەردوو ماناکەی چ لەفۆرمو چ لەناوەڕۆکدا.

ئـەم قەسـدیە لای خوێنـەر هـیچ ئینتیمایـەکی وەهـا بـەجێ ناهێڵێـت کـەبڵێت سـەیاب خـۆی بـەلۆرکا دەچوێنێتو تەنانەت دەیەوێت وەکو ئەو بکوژرێت (شەهیدێکی چەپی شۆڕشگێڕ لەپێناوی سەربەستی).

پێدەچێت رەمزێك لەم قەسیدەیەدا ئامانجێکی دیاریکراو بپێکێت کەئەویش پاپۆڕەکەی کۆلۆمبسە، بەلآم ئەمجارە بۆ دۆزینەوەی کیشوەرێکی نوێ نیە، بەڵکە بۆ کەشف کردنی مەجهولێکە ئەویش سەربەستییە.

سەیاب بۆ ئەم قەسیدەیە دەنووسێت؟ پێدەچێت لەبەرئەوە بێت کە سەیاب ئینگلیزیەکی باشـی زانیـوەو پێش ئەو کۆمەڵێك شاعیری ئینگلیز لەچەشنی ئەم قەسـیدانەیان نووسـیوەو سـەیاب بەتـەواوی دەچـێتە ژێـر کاریگەری نووسەرانو شـاعیرانی ئینگلیـزو ئـەورووپاو (وێرانـە خـاك) ی تۆمـاس ئیلیـەت (ت.س. ئیلیـەت) زۆر سەرسامی دەکات.

ئەم قەسیدەیە بەڕای من کۆمەڵێك موبالەغـەی کاریکـاتێری جوانـە کەفیکرەیـەکی بونیـاد نـاوە لـەقولآیی رۆحی سەیاب دا جیاواز لەبەیاتیو دەرویش.

لۆرکا لای بەیاتی:

لەنێو دیوانەکەی (عەبدول وەهاب بەیاتی) دا قەسیدەیەك هەیە بـەناوی (مراثـي لوركـا) کـە لەشـەش بڕگـە پێك هاتووەو نزیکەی شەش لاپەڕەی دیوانەکەی گرتۆتەوە، بەیاتی بەهـەمان شـێوەی سـەیاب ئیـشی لەسـەر ریتمی (تەفعیلە) کردووەو لەکۆتایی هەندێك دێڕی قەسیدەکەدا سکون دادەنێت (کە لەئیعرابی زمانی عەرەبی دا) هەیەو هەندێك پیتی کۆتاییش دەبڕێت بۆئەوەی کەپارێزگاری لەریتمو مۆسـیقیەتی شـیعرەکە بکـات، لـەم قەسیدەیەدا بەیاتی حەقیقەت ئاوێزانی خەیاڵ دەکاتو بایەخێکی زۆر دەدات بەئەفسانەو حیکایەتە کۆنەکانی باوو باپیرانی خۆیو هەروەها ئەو چیرۆکانەی کە بۆ منداڵان دەخوێندرێنەوە پێش نوستن.

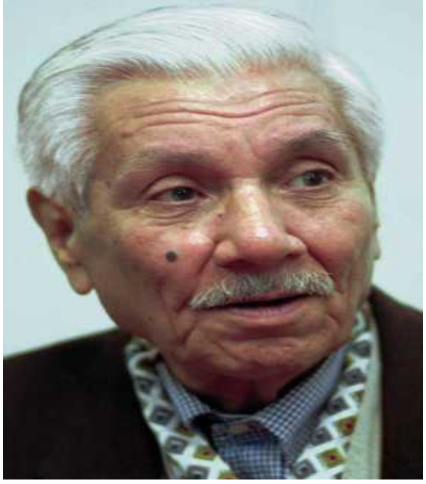

..........عەبدولوەهاب بەیاتی

بەیاتی لەنێو قەسیدەکەیدا پـشت نابەسـتێت بەسروشـتو مەدلولـەکانی ئـەو فینۆمێنایـە بـەلآم لەهەنـدێك شوێنیدا پەنا دەباتە بەر ناوهێنـانی هەنـدێك شـارو وڵات کەسـەردانی کـردووەو لەبارەیـەوە خوێندویەتیـەوە،

بەیاتی بەهەمان شێوەی سەیاب نـاوی لۆرکـای نـەهێناوە لەقەسـیدەکەی دا، بـەڵام جارێك نـاوی ئیـسپانیای هێناوەو سێ جاریش ناوی غەرناتەی هێنـاوە، بیرمـان نەچـێت کـە دوو قەسـیدەی تـری هەیـە ناونیـشانەکەی وشەی غەرناتەی تێدایە، یەکەمیان بەناوی (مەرگ لەغەرناتـەدا) و دووەمیـان بـەناوی (روونـاکی لەغەرناتـەوە دێت)، لەقەسیدەی یەکەمیان دا ناوی عائیشەو شەهیدی کەربەلا (حسێن بن علی) و لۆرکا هاتووەو دەڵێت:

وصاح في غرناطةٍ

معلّمُ الصبيان...

لوركا يموتُ، ماتْ...

أعدمه الفاشستُ في الليلِ على الفراتْ

ئەو وێنەیەی کە لەو چەند دێڕەدا بەدی دەکرێت لەقەسیدە سەرەکیەکەیدا کە بۆ لۆرکای نووسیوەو خـۆی لەچەند لاوانەوەیەکدا بینیوەتەوە بـەدی ناکرێـت، ، لـەم قەسـیدەیەدا وێنـەی کـەشو هـەوای شـەوێکی سـەر روباری فورات دەکێشێتو شوێنێکی گونجاو دادەنێت بۆ بەراوردکردنی حسێنو لۆرکـا کـە وەك شـەهیدێك لـە لێواری ئەو روبارەدا دەکوژرێن.

لەقەسیدەی دووەم دا (روونـاکی لـەغەرناتـەوە دێـت) بـاس لەئەشـکەوتی حـەڕڕا دەکـاتو پاشـان کۆشـکی سوور بەبێ ئەوەی ناوی لۆرکا بهێنێت، بەڵام لێرەدا دەبێت ئەوە بـزانین کەسـەیاب لەقەسـیدەکەی دا بـەهیچ جۆرێك ناوی هیچ ئاژەڵێکی نەهێناوە لەکاتێك دا بـەیاتی نـاوی (١٠) ئـاژەڵ ریـز دەکـات (گـا، بـەراز، ئەسـپ، هەلۆ، عەنقا، تووتی، مشك، خـشۆکەکان.. هتـد) لەهـەمان کـات دا زۆر بەشـێوەیەکی سـەرکەوتوو لـەجیهانی ئافرەت نزیك دەبێتەوەو لەبڕگەی یەکەمی قەسیدەکەش دا کەسیازدە دێڕە چـوار جـار نـاوی مـەرگی هێنـاوە وەك رەمزێك بۆ رەشبینی.

لەزۆربەی قەسیدەکانی بەیاتی دا وشەگەلی (مەرگو ئاگرو روناکی) ئامادەگییان هەیە، لەبڕگەی مـەرگ دا، کەبڕگەی یەکەمی قەسیدەکەی بەیاتییە (مەبەست لەسیازدە دێڕەکەیە) شاعیر بەمجۆرە دەدوێت:–

يبقرُ بطنَ الأيّل الخنزيرْ

يموتُ " أنكيدو "

على السريرْ

مبتئساً حزينْ

كما تموتُ دودةٌ في الطينْ

...

لن تجدَ الضوءَ ولا الحياةْ

فهذه الطبيعةُ الحسناءْ

قدّرت الموتَ على البشرْ

وإستأثرت بالشعلة الحيّةِ

في تعاقب الفصولْ

ماذا لموتي آهِ

يا مليكتي أقولْ ؟

بەرازەکە ئاژەڵێکی بەستەزمان دەکوژێت، پاشان ئەنکیدۆی هاوڕێی خۆشەویستی گەلگامیش دەمرێت، کە لە داستانێکی بەناوبانگی سۆمەریەکانەوە ئەم فیکرەیەی وەرگرتووە، ئەنکیدۆ لەسەر چەرپاکەی یان لەناو جێی نووستنەکەیدا دەمرێت، بەیاتی لەنێو ئەجوائی ئەو داستانەدا ئەم قەسیدەیە دەنووسێتو یەک رستەی نێو داستانەکە میتافۆڕ دەکات، بزانە ئەو رستەیە چییە؟ (قدرت الموت على البشر) هەر ئەم دێڕەیە کە لەسەر تابلۆ گڵێنەکانو بەردەکانی شاری ئۆرۆك (الوركاء) لەباشوری عێراق هەڵکۆڵدراوە، بزانە میتافۆڕەکە چۆنە؟! ئەوەی کە لە داستانی گەلگامێشەوە وەرگیراوە:—

إلى أين تسعى يا جلجامش

إنَّ الحياة التي تبغي لن تجد

حينما خلقت الآلهةُ العظامُ البشرَ

قدّرت الموتَ على البشرية

وإستأثرت هي بالحياة

بەیاتی لەبڕگەی دووەمی قەسیدەکەیدا قسە لەسەر غەرناتەی لۆرکا دەکات و دەڵێت:—

مدينةٌ مسحورةْ

قامت على نهرٍ من الفضةِ والليمونْ

لا يولدُ الإنسانُ في أبوابها الألف ولا يموتْ

يحيطها سورٌ من الذهبْ

تحرسها من الرياحِ غابةُ الزيتونْ

...

صحتُ على أبوابها الألف ولكنَّ النُعاسْ عَقَدَ الأجفانْ

وأغرقَ المدينةَ المسحورةْ

بالدمِ والدخانْ

لەبڕگەی سێهەمی قەسیدەکەدا غەرناتە دەبێتە شارێکی سیحر ئامێزو شارێکی خەیاڵی کە ئەفسانە باڵ دەکێشێت بەسەر هەموو ئەجوائی ناو شارەکەدا، لێرەدا غەرناتە شارێکی پاکیزەیەو جەنگاوەرە فاشیستەکانی فرانکۆ دێن بەخوێنی لۆرکا شارەکە سور دەکەن:–

تُشيرُ في خوفٍ إلى كثبانها السوداءْ

فمن هناك الأخوةُ الأعداءْ

جاؤوا على ظهرِ خيولِ الموتْ

وأغرقوا بالدمِ هذا البيتْ

لەبڕگەی چوارەمی قەسیدەکەدا بەیاتی غەرناتە لەبیر دەکاتو بەشێوەیەکی خێرا خوێنەر دەباتە لای دیمەنی (زۆرانبازی گا) کانی ئیسپانیاو، ئەگەرچی لەبڕگەی یەکەمیشدا کەمێك لەم دیمەنەمان پیشان دەدات کاتێك ئەنکیدۆ گایەکی ئاسمانی ئەفسانەیی دەکوژێت، بەڵام لێرەدا وا بەدەردەکەوێت کەبەیاتی سودێکی زۆری وەرگرتووە لەتابلۆکانی (بیکاسۆ) بەتایبەتی تابلۆ بەناوبانگەکەی (جۆرنیکا) کە تێیدا باس لەنەهامەتیەکانی شاری جۆرنیکا دەکات کە فڕۆکەکانی ئەڵمانیا لەکاتی جەنگی ناوخۆییدا ئەو جەنگەی کە فڕأنکۆی دیکتاتۆر خولڨاندی، وێرانیان کرد.

لۆرکا کوڕی ئیسپانیایەو ئیسپانیاش خاکی سازدانی جۆرە گەمەیەکە کە بە (زۆرانبازی گا) ناسراوە، ئەی باشە شوێنی لۆرکا کوێیە لەم قەسیدەیەدا؟ لێرەدا دەبێت بگەڕێینەوە بۆ ئەو دەقە شانۆییەی کەلۆرکا بەزمانێکی شیعریی نووسیویەتی (عرس الدم) و لەبڕگەی ئەو زۆرانبازیەدا دەڵێت:–

ثورٌ من الحريرِ والقطيفة السوداءْ

يخورُ في الساحةِ والفارسُ لا يراهْ

قرناهُ في الهواءْ

يطاردانِ نجمةَ المساءْ

ويطعنان الفارسَ المسحورْ

ها هو ذا بسيفهِ المكسورْ

مُضرّجٌ بدمه في النورْ

فمانِ أحمرانِ فاغرانْ

شقائقُ النعمانْ

على سفوحِ جبلِ الخرافةْ

دمٌ على صفصافةْ

-أيتها النافورةُ الحمراءْ

أسواقُ مدريدَ بلا حنّاءْ

فضمّخي يدَ التي أُحبها بهذه الدماءْ

يا صيحةَ المهرّجِ، الجمهورْ

ها هو ذا يموتْ

والثورُ في الساحةِ مطعوناً بأعلى صوتهِ يخورْ

برگەی پێنجەمی قەسیدەکە قسەیەکی بەردەوام و دووبارەیە لەسەر ئەفسانە، هەربۆیە بەپێویستم نەزانی لەسەری بدوێم، بەڵام لەدوا برگەدا کە برگەی شەشەمی قەسیدەکەیە بەیاتی دەیەوێت لەجیاتی شاری غەرناتە شارێکی تر بدۆزێتەوە بۆئەوەی کە بیکات بە ئەڵتەرناتیڤێك و جێی ئەو شارە بگرێتەوەو ڕیپلەیسی بکات، لەکۆتایدا دێت مەدرید دەکات بەجێگرەوەی غەرناتە، مەدریدی پایتەختی فڕانکۆی دیکتاتۆر جێگەی غەرناتەی لۆرکای مرۆڤ دۆست دەگرێتەوە، لەم برگەیەدا بەیاتی وەك سەیاب دەکەوێتە ژێر کاریگەری (وێرانە خاك) ی تۆماس ئەلیوت (ت.س. ئەلیوت).

لۆركا لاى مەحمود دەرويش:

"لۆركا" ناوى ئەو قەسيدەيە يە كە مەحمود دەرويش بۆ ئەو شاعيرە گەورەيەى ئيسپانياى نووسيوە، تەنها يەك وشە ئەويش بەناوى شاعيرەكەوەيە، قەسيدەكە چوار لاپەڕەى قەوارە بچووكە (هەمان قەوارەى لاپەڕەكانى ديوانەكەى سەياب) كە لەشێوەى چوارين دا قەسيدەكەى نووسيوە. بەپێچەوانەى (سەيابو بەياتى) دەرويش دێت دووجار باسى ئيسپانيا دەكاتو سێ جار ناوى لۆركا دەهێنێت ئەمە لەكاتێكدايە كەدوو شاعيرەكەى پێشوو لەقەسيدەكەياندا ناوى لۆركا ناهێنن، بەڵام بەهەمان ئاڕاستەى ئيش كردنى دوو شاعيرەى تر ئەميش لەسەر ريتمى تەفعيلە ئيشى كردووەو قەسيدەكەى نووسيوە.

دەرويش زۆر بايەخى داوە بە كۆتايى دێڕەكانى قەسيدەكەى بەڵام ئەوە زوڵمێكى گەورەيە ئەگەر بێتو لەڕووى بەهاى شيعريەوە بخرێتە ريزى سەيابو بەياتى بەتايبەتى سەياب كەبناغەدانەرى ئەو رێبازەيە، چونكە سەياب يەكەمين ديوانى خۆى لەساڵى ١٩٤٧ بڵاوكردەوەو ساڵێك دواى ئەو (نازك الملائكة)ش ديوانێكى خۆى بڵاوكردەوە، بەڵام بەياتى لەساڵى (١٩٥٠) دا ديوانى (الملائكة والشياطين)ى بڵاوكردەوە، كەواتە هەموو پێشينەيەك بەقازانجى سەياب دەبێت چونكە لەسەرەتاى بڵاوكردنەوەى ئەو قەسيدانەدا لەساڵانى ناوەڕاستى چلەكانى سەدەى رابردوودا لەلايەن رەخنەگرانەوە هێرشێكى ناڕەوا كرايە سەر سەيابو تەنانەت بەياتى يەكێك بووە لەوانەى كە بەردەوام دژايەتى سەيابى كردووەو خۆشى نەويستووە، كەچى دواترو پاش ماوەيەك ئەويش تەسليم بەو رێبازە دەبێت.

لەپاڵ ئەمانەشدا دەرويش هەر بە ناوێكى درەوشاوەى ئەدەبياتى عەرەب دادەنرێت بەڵام بەحوكمى ئەوەى كەسەيابو بەياتى مردوون لەبەرئەوە لەلايەن رەخنەگرانەوە بايەخێكى زياتريان پێ دەدرێتو دەتوانين مەحمود دەرويش بەقۆناغى دواى ئەوان وەسف بكەين، قۆناغێك، لەگەڵ كۆمەڵێك شاعيرى ترى عەرەب لەوانە، (يوسف الخال، محمد الماغوط، مظفر النواب، و أنسي الحاج).

ئێمە بۆئەوەى لەم قەسيدەيەى دەرويش تێبگەين دەبێت هەست بەجياوازى بارودۆخو سەردەمى ئەم شاعيرە بكەين لەگەڵ دوو شاعيرەكەى پێشوو، هەروەها ئاستى رۆشنبيرىو كاريگەريان لەسەر نەوەى دواى خۆيانو پاشان خۆيان لەژێر كاريگەرى چ شاعيرێك دابوون؟ يان دەبێت لەو ئازارو ناسۆرى چەشتنەى هەرسێكيان ئاگادار بين بۆ نموونە لاى سەياب هەر لەمنداڵيەوە هەستى خۆ بەكەم زانين دروست دەبێت بەحوكمى ئەوەى كەهەژارەو پاشان منداڵێكى كەشخەو جوان نەبووەو ناشرينى دەمو چاوى كاريگەرييەكى خراپ لەسەر لايەنى سۆزدارى ئەو بەجێ دەهێڵێت، سەرەڕاى ئەو نەخۆشييە كوشندەيەى كەبووە هۆى مردنى لەتەمەنى (٣٨) ساڵيدا، بەڵام بەياتى بەجۆرێكى تر ئەو ئازارەى ديوە، بەحوكمى ئەوەى كەتەمەنى درێژ بووە لەهەر ماوەيەكى زەمەنى دا ئازارەكانى سەياب بەجۆرێكى تر لاى بەياتى سەر هەڵدەداتەوە.

ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە هەردووکیان بەهۆی چالاکیە سیاسیەکانیانەوە بەردەوام ئاوارە بوونو تەنانەت لەمەنفاش مردوون، سەیاب لەکوەیت مرد، بەڵام مەنفای بەیاتی لەنێوان مۆسکۆو قاهیرەو مەدریدو عەمانو دیمەشق دا خۆی دەبینێتەوە تا لەکۆتایی دا لەدیمەشق دەمرێت، لەکاتێك دا سەیاب کۆمەڵێك وڵاتی زۆری بینیوە، بەڵام نەك بۆ گەشتوگوزار بەڵکو بۆ چارەسەری نەخۆشییەکەی، حاڵی (مەحمود دەرویش) یش لەوان باشتر نیەو چەند جارێك بەهۆی سیاسەتەوە لەکارەکانی دوور خراوەتەوەو تا ماوەیەکی زۆر ئەویش لەمەنفا ژیاوە.

مەحمود دەرویش ....

لێرەدا وا بەدەردەکەوێت کە هەریەکێك لەو سێ شاعیرە شتێکی تایبەتی ژیانی خۆیان لە (لۆرکا)دا بینیوەتەوەو هەرسێکیان بەهۆی کاری سیاسیەوە لەوەزیفە دەرکراونو هەرسێکیان بۆماوەیەکی دیاریکراو ئاوارەبوون، بەڵام مەحمود دەرویش لەئێستادا بەشاعیری ناو نوخبەی رۆشنبیرانی عەرەب دەناسرێت بەحوکمی ئەو ئاستە رۆشنبیریە بەرزەی کەهەیەتیو ماوەیەك سەفیری فەلەستین بووە لەپاریسو مەنفای ئەویش بەسەر بەیروت و قاهیرە و پاریس دا دابەش دەبێت.

هەرسێ شاعیر هاوبەشن لەقسەکردن لەسەر روداوێکی تراژیدی کەئەویش کوشتنی لۆرکایە، بەڵام رەخنەگران پێ لەسەر ئەوە دادەگرن کەمەحمود دەرویش بەشێوەیەکی جوانتر لەسەر لۆرکا قسەی کردووە ئەویش بەهۆی ئەو ئەزموونە گەورەیەی کە لەژیان دا هەیبووەو کەسێکی داخراو نەبووە، چونکە ژینگەی دەروێش لە (حەیفا) ژینگەیەکی کراوە بووەو دەروێش بەحوکمی ئەوەی کە پەیوەندیەکی پتەوی هەبووە لەگەڵ رەگەزی بەرانبەرو روخسارێکی جوانی هەبووەو مەنفای ئەو لەدوو شاعیرەکەی تر درێژتر بووە بەتایبەتی لە بەیروتو پاشان بوون بەسەفیر لەپاریس یاخود لەشاری شۆڕشو عەترو جوانیو گوڵو شوێنی دێرین، ئەمانە هەموو کاریگەربوون بۆئەوەی کەدەرویش ئامانجی تەواوەتی بپێکێت لەقەسیدەکەیدا. بەڵام سەیاب و بەیاتی زۆر داخراو بوونو هیچ هاوڕێیەکی کچیان نەبووەو تەنانەت پێش زەواج نەیانتوانیوە ئافرەتێك بناسن چ بۆ سێکس بێت یاخود هاوڕێیەتی کە ئەمە کاریگەری تەواوی هەبووە لەسەر داخرانی دنیای شیعری ئەو دوو

شاعیره به بەراورد بەدەروێش، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەیاتیو سەیاب بەشێوەیەکی قوڵتر قسەیان لەسەر لۆرکا کردووە کە ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئەوان لەکۆمەڵێکدا ژیاونو کەزیاتر چەپێنراون وەك لەکرانەوە.

باپێکەوە قەسیدەکەی دەروێش بخوێنینەوە:-

عفوَ زهرِ الدم يا لوركا وشمسٌ في يديكْ
وصليبٌ يرتدي نارَ قصيدةْ
أجملُ الفرسانِ في الليلِ يحجّون إليكْ
بشهيدٍ وشهيدةْ.
هكذا الشاعرُ زلزالٌ وإعصارُ مياهْ
ورياحٌ إنْ زأرْ
يهمسُ الشارعِ للشارعِ قد مرّت خطاهْ
فتطايرْ يا حجرْ .
هكذا الشاعرُ موسيقى وترتيلُ صلاهْ
ونسيمٌ إنْ هَمَسْ
يأخذُ الحسناءَ في لينِ إلهْ
وله الأقمارُ عُشٌّ إنْ جلسْ.
لم تزلْ إسبانيا أتعسَ أمِّ
أرخت الشعرَ على أكتافها
وعلى أغصانِ زيتونِ المساءِ المدلهمِّ
علّقتْ أسيافها.
عازفُ الجيتارِ في الليلِ يطوفُ الطُرُقاتْ
ويغني في الخفاءْ
وبإشعارِكَ يا لوركا يلمُّ الصدَقاتْ

من عيون البؤساءْ.

العيون السودُ في إسبانيا تنظرُ شَزّراً

وحديث الحبِ أبكمْ

يحفرُ الشاعرُ في كفيهِ قبراً

إنْ تكلّمْ.

نسيَ النسيانُ أنْ يمشي على ضوءِ دمكْ

فاكتستْ بالدمِّ بسماتُ القمرْ

أنبلُ الأسيافِ... حرفٌ من فمكْ

عن أناشيد الغجرْ

أجملُ البلدانِ إسبانيا، ولوركا يا صبايا

أجملُ الفتيانِ فيها

يا مغني النار وزّعْ للملايين شظايا

إننا من عابديها.

قەسیدەکە زۆر بەشێوەیەکی سادە نووسراوە، زۆر دوورە لەفیکرە ئالۆزەکانی سەیابو دونیا پڕ لە تەسەوفەکەی قەسیدەکەی بەیاتی، ئەو رەمزانەی سەیابو بەیاتی بەکاریان هێناوە دەرویش خۆی ئەدزێتەوە لێیانو قسە لەسەر ئەنکیدۆو عەشتارو کۆلۆمبس ناکات بەهەمان شێوە قسە لەسەر ئیسپانیا دەکات، بەلاَم بەبێ زۆرانبازی گا.

دەرویش قسەیەکی بەردەوام لەسەر رۆمانسیەتو گیتار دەکاتو بەتەواوی دەچێتە ژێر کاریگەری سەمای قەرەجەکانی ئیسپانیا کاتێك کەسەمای (فلامینگۆ) دەکەن، قسەی دەروێش لێرەدا قسەیە لەسەر رۆمانسیەتو جوانی ئافرەتو مۆسیقاو خۆشەویستی نەك بەکارهێنانی رەمزو چوونە نێو دنیای پڕ لەتەسەوف، لەلایەکی ترەوە تەسەوفیش بۆخۆی جۆرێکە لە عەشق، بەلاَم چۆن عەشقێك؟ تەنها لەگەلٚ خود، یاخود دروستکردنی خوداوەندێکی وەهمییە لەلایەن کەسی متەسەوف و نزیك بوونەوە لێی لەکاتی تەسەوفدا، کە لەمجۆرە عەشقەدا کەسی متەسەوف بەردەوام کەسێکی چەپێنراوە.

لێرەدا ئێمە نابێت ئەم سێ شاعیرە بخەینە تای یەك تەرازوو یان پێکەوە بەراوردیان بکەین، چونکە دەرویش پێش ئەوەی کەقەسیدەی (لۆرکا) بنوسێت هەموو شیعرەکانی نزار قەبانی خوێندۆتەوە کە بۆ ئیسپانیاو

ئەندەلوسو غەرناتەو ئافرەتی نوسیوە، بەڵام سەیابو بەیاتی پاش بیرکردنەوەیەکی قوڵ قەسیدەکانی خۆیان نووسیوە هەر بۆیە لەشیعرەکانی ئەواندا زیاتر تەمو مژو غموزیەت بەدی دەکرێت.

سەرچاوەکان:-

١- د . عدنان الظاهر، شاعر إسبانيا القتيل في شعر السيّاب والبياتي ومحمود درويش، الموقع الالكتروني (تحياتي).
٢- بدر شاكر السياب، ديوان بدر شاكر السياب/ دار العودة ، بيروت ١٩٧١.
٣- عبد الوهاب البياتي، ديوان عبد الوهاب البياتي/ المجلد الثاني، دار العودة، بيروت الطبعة الرابعة ١٩٩٠.
٤- طه باقر/ ملحمة جلجامش، الصفحة ١٤٢. دار المدى للثقافة والنشر. بيروت ٢٠٠١.
٥- محمود درويش، ديوان محمود درويش/ دار العودة، بيروت، الطبعة الثالثة ١٩٧١.
٦- ئینجیلی یوحەننا.